

<http://dx.doi.org/10.16926/sn.2022.18.10>

Received: 30.09.2022

Accepted: 30.10.2022

LIDIJA ROMANYK

(Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa)

e-mail: lidiarom7@gmail.com

NAJNOWSZE ZAPOŻYCZENIA W JĘZYKU UKRAIŃSKIM (NA POCZĄTKU XXI WIEKU)

Jak cytować (how to cite): Romanyk, Lidia. „Najnowsze zapożyczenia w języku ukraińskim (na początku XXI wieku)”. *Studia Neofilologiczne. Rozprawy Językoznawcze*, vol. 18, 2022, ss. 195–208.

The latest loanwords in Ukrainian (at the beginning of the 21st century)

Abstract

The article considers present-day loanwords from the Polish language to Ukrainian, which function in modern Ukrainian at various levels: in colloquial speech, scientific and journalistic speech. Examples of the use of Polish languages were selected from electronic sources that typically use a linguistic standard similar to the official one: official websites, magazines, articles, political news, encyclopedias etc. The meaning of selected loanwords in Polish and contemporary Ukrainian has been described, attempts were made to establish the period and stages of their entry into the Ukrainian language, as well as the general reasons for updating and creating new loanwords from Polish at the beginning of the 21st century.

Keywords: loanword, polonism, neosemantism, phonetic adaptation, actualization, loan meaning, partial loanword, language economization.

Abstrakt

Przedmiotem artykułu są najnowsze zapożyczenia z języka polskiego, które funkcjonują we współczesnym języku ukraińskim na różnych poziomach: w języku potocznym, naukowym i prasy. Większość polonizmów została wyekscerpowana ze źródeł elektronicznych, w których jest przyjęta i używana norma językowa w większości zbieżna z oficjalną. Były to strony urzędowe, czasopism (artykuły, wiadomości polityczne), encyklopedii. Opisano znaczenie

wybranych zapożyczeń w języku polskim (dawcy) i współczesnym ukraińskim (biorcy). Próbowano ustalić okres i etapy ich wkroczenia do języka ukraińskiego, wskazano też ogólne przyczyny zapożyczeń (w tym neosemantyzacji starych i nowych pożyczek z języka polskiego na początku XXI w.).

Słowa kluczowe: zapożyczenie, polonizm, neosemantyzm, adaptacja fonetyczna, aktualizacja, zapożyczenie częściowe, ekonomizacja języka.

1. Przedmiot badań

Proces zapożyczania elementów leksykalnych jest procesem stałym we wszystkich językach świata. Dziś głównym źródłem zapożyczeń w języku ukraińskim jest język angielski. Jego pozycja lidera nie wyklucza jednak istnienia innych źródeł, z których język ukraiński w XXI w. zapożycza nowe jednostki i znaczenia. Jednym z takich dawców jest język polski, który dla języka ukraińskiego był tradycyjnie obszarem bezpośrednich kontaktów językowych. Analiza przenikania polonizmów do języka ukraińskiego była przedmiotem dogłębnych badań naukowych i obejmuje okres od czasów średniowiecza aż do przełomu XIX/XX w. (*Історія української мови*; Піддубна, *Полонізм в українській лексикографії 20-40-х рр. XX ст.* i „Висвітлення питання про польський вплив на українську мову в науковій літературі” 177–181; Титаренко). Jednocześnie najnowsze zapożyczenia z języka polskiego współcześnie są opisywane w sposób marginalny i wybiórczy. Przedmiotem artykułu są zapożyczenia leksykalne z języka polskiego, głównie o abstrakcyjnym znaczeniu, analiza ich semantyki i funkcjonowania w języku ukraińskim na tle porównawczym.

2. Podłoże historyczne polskich zapożyczeń w języku ukraińskim

Trzeba podkreślić, że właśnie język polski, wraz z rosyjskim, miał największy wpływ na współczesny ukraiński (Титаренко, Піддубна, „Висвітлення питання”). Ma to swoje uzasadnienie historyczne, znaczna część terytorium współczesnej Ukrainy była częścią Rzeczypospolitej aż do rozbiorów, później zachodnia Ukraina weszła w skład Galicji, po upadku monarchii austro-węgierskiej w większości weszła do odrodzonego państwa polskiego. Wschodnia i centralna część Ukrainy weszła w skład ZSRR jako Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka (1919), początkowo ze stolicą w Charkowie, a później w Kijowie (1934) [Кузьминець і Щербатюк]. W dwudziestoleciu międzywojennym z powodów politycznych obserwowaliśmy izolację kontaktów międzyludzkich pomiędzy mieszkańcami różnych części Ukrainy, prowadzi to do niejednorodnego rozwoju języka ukraińskiego.

W zachodniej Ukrainie w użyciu są dwa języki – polski i ukraiński. W republice radzieckiej ukraiński jest pod całkowitym wpływem języka rosyjskiego jako dominującego i państwowego. Po II wojnie światowej całość Ukrainy zostaje przyłączona do ZSRR. W tym okresie trudno mówić o zapożyczaniu nowych polonizmów do języka ukraińskiego. Sytuacja ulega diametralnej zmianie po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę i powstaniu demokratycznej Polski. Lata 90. to intensyfikacja kontaktów społecznych i językowych pomiędzy mieszkańcami Polski i Ukrainy, które przyczyniają się do pojawienia się nowych zapożyczeń w obu językach. Tradycyjnie terytorium, w którym najsilniej przebiegały interferencje językowe, była Ukraina Zachodnia, przede wszystkim obszar lwowski i Wołyń. W dwóch dekadach XXI w. relacje polsko-ukraińskie na wszystkich poziomach są typowe dla całej Ukrainy, więc możemy założyć, że zapożyczenia z języka polskiego nabyły charakteru ogólnoukraińskiego.

Problem roli polonizmów w języku ukraińskim wciąż nie jest do końca przeanalizowany (Титаренко, Піддубна, „Висвітлення питання”). Według różnych ocen, o polskiej proveniencji możemy mówić w wypadku 1700 słów we współczesnym języku ukraińskim, co jest poświadczane w słownikach (Weintraub; Піддубна, *Полонізви в українській лексикографії*). Zapożyczenia z języka polskiego są używane w różnych obszarach leksykalnych – jest to zarówno słownictwo o charakterze ogólnym (w terminologii ukraińskiej – powszechnym) (влада, пан), jak i dialektyzmu (екзиль, пацьорки), a także egzonymy (мазурка, креси). Wśród zapożyczonych polskich słów jest wiele form, które wywodzą się z języka prasłowiańskiego i często mają etymologiczne odpowiedniki we współczesnym ukraińskim (wcześniej w staroukraińskim lub staroruskim). Niektóre z nich zachowują swoje dawne znaczenia w języku ukraińskim (міць, промінь, скроня, дзбан, червоний zamiast wyłącznie ukraińskich analogicznych wyrazów міч, поромінь, скороня, джбан, черлений), inne przeszły pewne zmiany semantyczne na gruncie języka polskiego (плентатися, цнота – wyłącznie ukraińskie плутатися, чеснота) (Лукінова 25–26).

Język polski stał się pośrednikiem także we wprowadzaniu do ukraińskiego zasobu leksykalnego dużej liczby słów pochodzenia niemieckiego i łacińskiego, przede wszystkim z terminologii naukowej i kulturowej oraz słownictwa technicznego (Піддубна, „Висвітлення питання”). Podsumowując dotychczasowe wyniki badań polsko-ukraińskich kontaktów językowych, musimy stwierdzić, że charakteryzują się one różną intensywnością w poszczególnych historycznych okresach. Znaczna część badań poświęcona jest rozwojowi ukraińskiego słownictwa od XIV do XVIII w. W tym obszarze badań diachronicznych należy wymienić nazwiska następujących naukowców: L. Humecka, M. Chudasza, L. Poluga, W. Witkowski, M. Moser i in.

Z polskich badaczy należy jeszcze wymienić T. Lehra-Spławińskiego, który badał ukraiński język literacki XVII i XVIII w. To właśnie w języku tego okresu jest najbardziej widoczny wpływ polszczyzny, zdecydowanie mniej polonizmów przedostało się do języka potocznego (Lehr-Spławiński). Znaczący wkład naukowy wniósł również austriacki językoznawca Michael Moser, który szczegółowo przeanalizował dostępne teksty z okresu XVI–XIX w., w tym polonizmy leksykalne, morfologiczne, składniowe i fonetyczne. Na ogół językoznawcy pozytywnie oceniają pojawienie się nowych słów, które weszły do języka ukraińskiego w tym okresie. Przyjmuje się, że spowodowały one poszerzenie warstwy semantycznej języka ukraińskiego. Ekspansja ta dokonała się dwojako: „1) w wyniku procesu analogii do struktury semantycznej podobnych polskich leksemów, które świadczą o stałym i bliskim kontakcie obu języków; 2) z użyciem typowych ukraińskich sememów” (Мозер).

Kolejny okres polsko-ukraińskich kontaktów, a mianowicie przełom XIX i XX w., ujawnia się na podstawie analizy tekstów beletrystycznych i publicystycznych (krótka proza Iwana Franki, dramaty historyczne M. Staryckiego, utwory poetyckie Łesi Ukrainki, dziennikarskie artykuły M. Hruszewskiego, itp.). Badania tego okresu przeprowadzili m.in. I. Lipkiewicz, J. Tymczenko, S. Grycenko i in. Szczególną uwagę w tych badaniach poświęcono synchronicznemu aspektowi zapożyczeń, czyli opisowi grup leksykalnych i semantycznych zidentyfikowanych polonizmów, wskazując na ich status we współczesnym ukraińskim języku literackim. Odrębne badania poświęcone były kształtowaniu się słownictwa administracyjno-prawnego (Сербенська) oraz terminologii fizycznej (Процик).

Dużą intensywność polsko-ukraińskiego kontaktu językowego w latach 20. i 30. XX w. potwierdzają opracowania dotyczące analizy współczesnych słowników ortograficznych i translatorskich. Specyfiką międzywojnia były silne wpływy polskie widoczne w użyciu języka w zachodniej Ukrainie. Jednakże wersja zachodnia języka ukraińskiego „służyła jako przewodnik, a zarazem swego rodzaju cydul na drodze do szerzenia się polonizmów w języku ogólnoukraińskim” (Вакуленко).

Obecnie obserwowana jest tendencja do ponownego wprowadzenia leksyki pochodzenia polskiego do języka ogólnoukraińskiego. Znajduje to potwierdzenie w badaniach naukowych poświęconych analizie współczesnego języka ukraińskiego używanego w mediach (telewizja i głównie media elektroniczne). Renesans i ponowna aktualizacja polonizmów, zdaniem badaczy, jest wyrazem „chęci przywrócenia językowi utraconych cech pierwotnych” i „orientuje społeczeństwo na zachód, tworzy pewne stereotypy kulturowe i językowe, przewiduje sposoby rozwoju języka” (Крехно). Media elektroniczne dzięki swej powszechności powodują, że zapożyczenia nabywają charakteru ogólnoukraińskiego. Pojawieniu się nowych pożyczek sprzyja inten-

syfikacja relacji polsko-ukraińskich w XXI w. na wszystkich poziomach życia (społecznego, politycznego i gospodarczego) w całej Ukrainie. Dogodne warunki dla tego stworzyły właśnie nowe media, które są bardzo szybkim sposobem przekazywania informacji, z wykorzystaniem nowego słownictwa. Oczywiście ten proces globalizacyjny oparty jest na języku angielskim. W artykule zostaną podane przykłady mające na celu pokazać, że część anglicyzmów dostała się do ukraińskiego przy pośrednictwie języka polskiego. Oprócz tego w języku ogólnoukraińskim mamy sporo przykładów zapożyczeń z języka polskiego, które teraz używane są na całym geograficznym terytorium Ukrainy – w odmianie potocznej, publicystycznej i naukowej.

3. Analiza najnowszych polskich zapożyczeń w języku ukraińskim

Do stosunkowo nowych zapożyczeń z języka polskiego należy wyraz *атракція*/atrakcja. Wcześniej wyraz był znany w terminologii naukowej – w geodezji w znaczeniu ‘odchylenie pionu na skutek działania grawitacji gór, ciężkich substancji skorupy ziemskiej i innych znaczących mas’ (Мельничук); w psychologii *атракція* to ‘właściwość powodująca zainteresowanie, pożądanie lub przyciąganie do czegoś lub kogoś’. W języku polskim znaczenie wyrazu *atrakcja* jest zupełnie inne: ‘to, co jest szczególnie interesujące i dostarcza komuś przyjemności lub rozrywki’ (rozhnativ.if.ua). Jest to wyraz o charakterze polisemicznym i we współczesnej polszczyźnie ukształtowało się znaczenie tego słowa m.in. w obszarze turystyki: „Atrakcja turystyczna to obiekt lub wydarzenie będące przedmiotem zainteresowania ze strony turystów”. Język ukraiński inkorporował to ostatnie znaczenie. Neosemantyzm *атракція* jest aktywnie wykorzystywany przede wszystkim w zakresie reklamy turystycznej: *Туристичні атракції* (‘Atrakcje turystyczne’) – strona oficjalna władz rożnatiwskiego rejonu obwodu iwano-frankowskiego (turizmliol); *Дослідження найважливіших атракцій спадщинного туризму Закарпатської області* (‘Badanie najważniejszych atrakcji turystyki dziedzicznej obwodu zakarpackiego’) – artykuł naukowy z turystyki (turizmliol); *Експурсії промзоною Запоріжжя як атракція для туристів* (‘Wycieczki strefą przemysłową Zaporozża jako atrakcja dla turystów’) – artykuł promujący turystykę Zaporozża (Назарова).

Trzeba podkreślić, że do tej pory wyraz ten nie został odnotowany w słownikach ukraińskich, nie poświadcza go również słownik etymologiczny języka ukraińskiego końca XX wieku (*Етимологічний словник української мови*).

Innym przykładem zapożyczenia, tym razem o charakterze strukturalnym, jest wyraz *цікавинка* jako dosłowne tłumaczenie wyrazu *ciekawostka*.

Цікавинка to coś, 'co wywołuje zainteresowanie, zachwyca' („Словники української мови”. *Горюх*). Ta adaptacja językowa jest przykładem tendencji do ekonomizacji języka. Została zachowana deminutywna forma z ukraińskim sufiksem *-ynka*, który jest bardzo produktywny w języku ukraińskim przy tworzeniu form deminutywnych rzeczowników rodzaju żeńskiego kończących się na *-ина*: *дитина-дитинка* ('dziecko-dziecię'), *хвилина-хвилинка* ('chwila-chwilka'), *малина-малинка* ('malina-malinka'), *Христина-Христинка* ('Krystyna-Krystynka'). Formą oczekiwaną (analogiczną) byłaby postać *цікавина*, lecz *цікавинка* to zapożyczenie z polskim deminutywnym suf. *-inka*. Najbardziej podobnym wyrazem pod względem fonetycznym i semantycznym w języku ukraińskim jest wyraz *цікавий* 'ciekawý', który od dawna jest używany w języku ukraińskim. I tutaj słownik etymologiczny języka ukraińskiego zaświadcza, że wyraz *цікавий* jest także zapożyczeniem z języka polskiego (*Етимологічний словник української мови* 257). W tym przypadku możemy mówić o zapożyczeniu jako adaptacji fonetycznej na gruncie języka ukraińskiego. Wcześniej uważano, że wyraz ten jest spotykany przede wszystkim na stronach internetowych zachodniej Ukrainy, ale najnowsze przykłady świadczą o ogólnoukraińskiej tendencji: *Місцеві цікавинки* / 'Miejscowe ciekawostki' – strona krajoznawcza obwodu ługańskiego (brand.lg.ua); rozdział *Цікавинки* na jednej z największych stron informacyjnych Ukrainy (m. Kijów) (TSN.UA); rozdział *ЦІКАВИНКИ* na oficjalnej stronie Lwowskiej Fabryki Czekolady (chocolate.lviv.ua); rozdział *Цікавинки* na oficjalnej stronie szkoły ogólnokształcącej w Tarnopolu (school-info.).

Słowo *засадничий* ('zasadniczy') jest uważane za typowo zachodnioukraińskie. Brak poświadczenia w *Słowniku etymologicznym języka ukraińskiego* wskazuje na jego wejście do zasobu leksykalnego stosunkowo niedawno. Używane jest w znaczeniu synonimicznym do tradycyjnego wyrazu *принциповий*, a także *основний*, *базовий*. Wyraz ten jest najczęściej spotykany w odmianie oficjalnej i naukowej: *Категорія: Засадничі поняття соціології* / 'Zasadnicze pojęcia socjologii' – ukraińska strona Wikipedii; artykuł naukowy *Засадничі принципи правотворчої діяльності як основа її ефективності* (Плавич, В.П. і Плавич, С.В.); artykuł naukowy „*Спеціалізація національної економіки як засадничий фактор економічного зростання і добробуту*” (Галасюк).

W ostatnich latach pojawił się wyraz *підважити* w analogicznym znaczeniu do polskiego *podważyć* w, znaczeniu *підпривати*, *порушувати*, *дискредитувати*. Wcześniej wyraz ten miał znaczenie pochodzące bezpośrednio od wyrazu *важити* ('ważyć') – 'ustalać wagę'. Obecnie możemy mówić o znacznym poszerzeniu semantyki tego wyrazu pod wpływem polszczyzny (polskie *podważyć*, przen. 'osłabić (osłabiać) czyjaś powagę, czyjś autorytet' itp., 'podać (podawać) w wątpliwość to, co uchodzi za pewnik; zakwestiono-

wać ('kwestionować') (*Słownik języka polskiego PWN*). Wyraz *підважиту* w nowym znaczeniu nie jest poświadczony w słownikach języka ukraińskiego lat 1970–1980 (*Словник української мови. Академічний тлумачний словник*), jak i nie ma go w słowniku etymologicznym języka ukraińskiego (*Етимологічний словник української мови: в 7 т.*). W tym wypadku, podobnie jak i w sytuacji z wyrazem *атракція*, możemy mówić o neosemantyzacji, czyli **zapożyczeniu znaczenia**. Wyraz ten pojawia się w odmianie naukowej i jest bardzo często spotykany w mediach: *Якісні методи можуть підважиту усталені очікування, допомогти подивитись на питання під іншим кутом* – artykuł analityczny (Cedos); w rozmowie władz na spotkaniu oficjalnym w wypowiedzi jednego z urzędników, co poświadczane jest w tekście protokołu oficjalnego: *По-перше, ніщо не може згорнути чи підважиту курс на європейську інтеграцію [...]*» (portal.rada.gov.ua).

Kolejnym zapożyczeniem z języka polskiego jest wyraz *імпреза* ('impresa'). Słownik języka ukraińskiego podaje taką definicję wyrazu: 'культурно-розважальний, спортивно-розважальний, благодійно-розважальний і т. ін. захід з нагоди ювілеїв, свят і т. ін. (концерт, виставка, конкурс тощо)'/ 'zabawa kulturalna, sportowa, charytatywna itp. impreza z okazji rocznic, świąt itp. (koncert, wystawa, konkurs itp.)' (*Słownik języka polskiego PWN*). Słownik języka polskiego podaje definicję wyrazu, która świadczy, że wyraz *impreza* w języku polskim jest używany w szerszym kontekście i może dotyczyć rozrywki, codziennego życia człowieka, wtedy – podobnie jak i w języku ukraińskim – ma konotację bardziej oficjalnego przedsięwzięcia. Jak widzimy, do języka ukraińskiego nie zostały zapożyczone wszystkie znaczenia, które ewoluowały na gruncie języka polskiego, dlatego w tym przypadku możemy mówić o **zapożyczeniu częściowym**. O tym, że jest to stosunkowo nowe zapożyczenie, świadczy brak poświadczenia leksemu w słowniku etymologicznym języka ukraińskiego końca XX wieku. Współczesny słownik języka ukraińskiego podaje m.in. takie przykłady użycia wyrazu *імпреза* (*Етимологічний словник української мови: в 7 т.*):

Українське мистецтво широко представлено в різних країнах світу гастролями, імпрезами, участю в міжнародних фестивалях та конкурсах;

Як промовець та декламатор Богдан Лепкий виступав у багатьох містах Галичини, куди його запрошували для участі в національних імпрезах із нагоди ювілеїв Т. Шевченка, М. Шашкевича, І. Франка, І. Мазепи та ін.;

Виставки, конференції, зустрічі, імпрези з нагоди свят – усе спрямоване на вшанування наукової та духовної спадщини вченого й політика Михайла Грушевського.

Przykłady z mediów:

(z oficjalnej strony Radechowskiej Rady Miejskiej [obwód lwowski]): 21 грудня відбулася урочиста **імпреза** – підведення підсумків спортивних досягнень Радехівщини (iportal.rada.gov.ua);

„Імпреза по-самчиківськи” – coroczny festiwal sztuki w obwodzie chmielnickim (rrda.lviv.ua);

(z oficjalnej strony internetowej Krzyworoskiego Komitetu Wykonawczego Rady Miejskiej): Мистецька імпреза: „Кистью и карандашом говорил он с украинцями” (krmisto.gov.ua).

Przykładem kolejnego neosemantyzmu polskiego pochodzenia w języku ukraińskim jest wyraz *фатальний* w znaczeniu typowym dla polszczyzny ‘bardzo zły’. Słownik języka polskiego definiuje leksem *fatalny* w dwóch znaczeniach: 1. przeznaczony losem; nieszczęsny, zgubny; 2. bardzo zły. Natomiast słownik języka ukraińskiego podaje definicję wyrazu:

неминучий, невідворотний, який зумовлює, визначає характер (звичайно негативний, небажаний) наступних дій, перебігу подій; який приносить горе, нещастя, страждання; згубний (*Етимологічний словник української мови: в 7 т.*).

Definicja ze słownika języka ukraińskiego jest bliska znaczeniu wyrazu w języku polskim tylko w pierwszym z zaproponowanych znaczeń. Słownik etymologiczny języka ukraińskiego również podaje definicję zbliżoną do tego pierwszego znaczenia w języku polskim: *визначений наперед, невідворотний, згубний, пруречений*. Obecnie media ukraińskie sukcesywnie używają wyrazu w znaczeniu ‘bardzo zły’, co świadczy o kolejnym przykładzie **zapożyczenia częściowego** (jak w przypadku wyrazu *імпреза*):

„Фатальна новина! / Bardzo zła wiadomość!” (tytuł reportażu na temat politycznych wydarzeń z roku 2020, (www.youtube.com)).

Kolejnym wyrazem ostatnio zapożyczonym w języku ukraińskim z polszczyzny jest wyraz *неповносправний/niepełnosprawny*. Współczesny słownik tłumaczy języka ukraińskiego podaje definicję wyrazu: ‘mający ograniczone możliwości (fizyczne lub mentalne)’ („Словники української мови”. *Горюх*). Słownik również wskazuje, że wyraz może występować jako przymiotnik, i jako rzeczownik o identycznym znaczeniu. Jeśli sięgniemy do etymologicznego słownika języka ukraińskiego z roku 2004 i do nowszej wersji elektronicznej („Словники української мови”. *Горюх*), to nie znajdziemy potwierdzenia tego wyrazu. Dowodzi to, że wkroczył on do języka ukraińskiego stosunkowo niedawno. W języku ukraińskim w tym znaczeniu od lat używano wyrażenia: *людина з особливими потребами* / ‘człowiek z osobliwymi potrzebami’ lub wcześniej wyrazu typowego dla czasów radzieckich *інвалід*. Wraz z rozwojem świadomości i poszanowania osób niepełnosprawnych wyraz *інвалід* został zastąpiony przez frazę *людина з особливими потребами*. Ostatni wariant jest dość długi, kontakty naukowe i w obszarze społecznym z Polską zaowocowały zapożyczeniem (kalka języ-

kowa) wyrazu *неpełносправны*, który jest przykładem tendencji **ekonomizacji języka**. Źródła medialne i naukowe coraz częściej używają właśnie sformułowania *неповносправний* pochodzącego od niego derywatu *неповносправність/неpełносправність*:

Blog informacyjny zawiera artykuł pt. „*Дитяча неповносправність*” (seni.ua/uk-UA).

Strona oficjalna Lwowskiej Rady Miejskiej ma osobną kategorię do poszukiwania informacji „*неповносправні*”, tak samo strona łuckiego rejonu (city-adm.lviv.ua).

Jeszcze jednym przykładem współczesnego zapożyczenia jest wyraz *керунок*, posiadający już synonim w języku ukraińskim *напрямок*. Słownik akademicki języka ukraińskiego właśnie tak objaśnia to słowo: ‘*керунок* – to samo co i *напрямок*’ (*Словник української мови. Академічний тлумачний словник*). Współczesny słownik etymologiczny języka ukraińskiego podaje informację, że wyraz jest zapożyczeniem z języka polskiego. Brak poświadczeń we wcześniejszych słownikach etymologicznych (m.in. z 1985 r.) (*Словник української мови. Академічний тлумачний словник*). W mediach bardzo często spotykamy wyraz *керунок* wraz z wyrazem synonimicznym i od dawna utrwalonym w języku ukraińskim *напрямок*. Portal informacyjny Kijowskiego Uniwersytetu im. Hrinchenki próbuje ustalić zasięg semantyczny wyrazu *керунок*: ‘...jest to wyraz niejednoznaczny, który w języku ukraińskim może dotyczyć szkoły naukowej (np. *керунок філософії / kierunek filozofii*), prądu kulturalnego (np. *керунок музики / kierunek muzyki*), wielkiego strategicznego przedsięwzięcia (np. *керунок розвитку / kierunek rozwoju*)’ (lutsk.rayon.in.ua, wiki.kubg.edu.ua).

Do zapożyczeń, które weszły do języka ukraińskiego za pośrednictwem języka polskiego, możemy zaliczyć wyraz *амбасада* (‘ambasada’). Wyraz ten posiada tradycyjny synonim *посольство* („Словники української мови”. *Горюх*). Wyraz *амбасада* na pocz. XXI wieku jakby ponownie został zapożyczony przez język ukraiński. Był dosyć często używany jeszcze na pocz. XX wieku, lecz w czasach radzieckich został całkowicie zdominowany przez wyraz *посольство* i nawet nie został włączony do słownika etymologicznego języka ukraińskiego z roku 1982. Był wtedy już odbierany jako archaizm. Po odzyskaniu niepodległości ponownie powraca do normy literackiej języka ukraińskiego:

Organizacja „*Міжнародна амбасада жінок-підприємниць*” (ambasada.org.ua).

Artykuł w gazecie: „*Амбасада США в Москві перестав видавати візи росіянам*” [zbruc.eu].

I na zakończenie jeszcze jedno wymowne i aktualne zapożyczenie *інвазія* (*‘inwazja*). Wyraz wcześniej był znany tylko jako termin z dziedziny biologii: ‘*інвазія*, ї, жін. параження людей, тварин і рослин паразитами’. Słownik akademicki języka ukraińskiego z lat 1970–1980 podaje tylko taką

definicję wyrazu. Nawet w ostatnich współczesnych słownikach *інвазія* posiada też znaczenia dot. wyłącznie biologii („Словники української мови”. *Горюх*). Słownik PWN natomiast podaje trzy definicje wyrazu i tylko jedna z nich (ostatnia) dotyczy biologii: 1) zbrojne wtargnięcie na terytorium obcego państwa, 2) gwałtowne pojawienie się jakichś zjawisk, trendów itp. oraz ich natarczywe oddziaływanie na świadomość odbiorców, 3) stan albo proces zarażenia organizmu lub populacji przez pasożyty. W mediach ukraińskich wyraz *інвазія* od 2014 roku jest używany właśnie w znaczeniu zbrojnego wtargnięcia na terytorium obcego państwa. To samo znaczenie wyraz posiada i w wielu innych językach jako wyraz pochodzący z łaciny, lecz prawdopodobnie do ukraińskiego wkroczył z tym dodatkowym znaczeniem za pośrednictwem przede wszystkim języka polskiego. W mediach najczęściej spotykamy go w tym nowym znaczeniu w artykułach naświetlających sytuację wojenną na wschodzie Ukrainy oraz podejmujących tematykę aneksji Krymu. Właśnie aktualizacja tych tematów dla społeczeństwa ukraińskiego spowodowała potrzebę przyswajania nowych wyrazów lub ich nowych znaczeń o tematyce wojskowej:

Artykuł Wikipedii – *Анексія Криму: ...що у разі продовження російської інвазії в Криму дипломатичні відносини між...* (uk.wikipedia.org/wiki).

Badanie naukowe pt. „Російська *інвазія* в Україні: пропагандистський та інформаційний виміри” (dspace.uzhnu.edu.ua).

4. Podsumowanie

Reasumując:

1. We współczesnym języku ukraińskim pojawiają się ostatnio liczne zapożyczenia polszczyzny. W wypadku zapożyczenia treści i formy wyrazu mówimy o zapożyczeniu leksykalnym. Stanowią one najliczniejszą i najbardziej typową grupę.
2. Ze względu na kryterium bliskości języka dawcy (języka użyczającego) wyróżniamy zapożyczenia bezpośrednie i pośrednie. I tutaj należy wskazać na polszczyznę jako źródło wielu zapożyczeń pośrednich z innych języków, w tym internacjonalizmów.
3. Bardzo często zapożyczeniu podlega tylko treść, wtedy mówimy o neosemantyzmie. Inkorporowanie znaczeń nie powoduje zwiększenia zasobu słów, jedynie wzbogaca ich semantykę, są to wyrazy polisemiczne. Na gruncie języka ukraińskiego dotyczy to głównie starszych zapożyczeń z języka polskiego i zapożyczeń łacińskich przyswojonych za pomocą polszczyzny. W tych wypadkach mamy do czynienia z aktualizacją znaczeń, podobnie jak i we współczesnej polszczyźnie. Większość tych zapożyczeń ma charakter internacjonalizmów.

4. Wiele zapożyczeń ma charakter bezpośredni, dotyczy formy i treści. Niektóre zapożyczenia mają charakter strukturalny.
5. Najnowsze zapożyczenia z języka polskiego funkcjonują we współczesnym języku ukraińskim na wszystkich poziomach: nie tylko w mowie potocznej, ale też w odmianie naukowej i publicystycznej, o czym świadczą przykłady podane w artykule, zaczerpnięte ze źródeł elektronicznych.
6. Zapożyczenia wkroczyły nie tylko do różnych odmian ukraińskiego, ale i na różne tereny geograficzne. Oczywiście, nadal język używany w zachodniej Ukrainie obfituje w polonizmy – bardziej niż na terenach wschodnich, południowych i północnych, co głównie uwarunkowane jest przyczynami historycznymi i kulturalnymi.
7. Pojawienie się polonizmów na początku XXI wieku na terenach Ukrainy, które nie znajdowały się pod wpływem kultury polskiej, świadczy o intensyfikacji naszych kontaktów, jak i ogólnoświatowych tendencjach globalizacyjnych.

Literatura

- Lehr-Spławiński, Tadeusz. *Studia i szkice wybrane z językoznawstwa słowiańskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1957.
- Вакуленко, Сергій, та Вікторія Вікторівна Піддубна. „Полонізми у складі західно-української лексики за *Українсько-німецьким словником* Зенона Кузеля та Ярослава Рудницького”. *Науковий вісник Чернівецького університету*, red. С.В. Вакуленко та В.В. Піддубна, вип. 93: *Слов'янська філологія*, 2000, ss. 112–129. [Vakulenko, Serhii, i Victoria Piddubna. „Polonizmy u skladzi zakhidno-ukrayins'koyi leksyky za *Ukrayins'ko-nimets'kym slovnykom* Zenona Kuzeli ta Yaroslava Rudnyts'koho”. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*, t. 93: *Slov'ians'ka filolohiya*, 2000, ss. 112–129].
- Гриценко, Світлана. *Лексичні латинізми в українськомовних текстах кінця XVI-XVII століття*, 2011. [Hrytsenko, Svitlana. *Leksychni latynizmu v ukrayins'komovnykh tekstakh kintsya XVI-XVII stolittya*, 2011].
- Крехно, Тетяна Іванівна. „Мотивація запозичень та особливості функціонування полонізмів у новітній українській мові (на матеріалі сучасного україномовного телевізійного простору)”. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, випуск 61: *Філологічні науки*, 2012, ss. 190–193. [Krehno, Tetiana. „Motyvatsiya zapozychen' ta osoblyvosti funktsionuvannya polonizmiv u novitniy ukrayins'kiy movi (na materialy suchasnoho ukrayinomovnoho televiziynoho

- prostoru)". *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, t. 61: *Filolohichni nauky*, 2012, ss. 190–193].
- Ліпкевич, Ігор Григорович. „Вплив української мови на польську (його історія і наслідки)". *Семантика мови і тексту: Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції*, 2006, сс. 367–369. [Lipkevych, Ihor. „Vplyv ukrayins'koyi movy na pol's'ku (yoho istoriya i naslidky)". *Semantyka movy i tekstu: Materialy IKH mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi*, 2006, ss. 367–369].
- Мозер, Міхаель. *Причинки до історії української мови*, за загальною ред. С. Вакулєнка, Харківське історико-філологічне товариство, 2008. [Mikhael, Mozer. *Prychynky do istoriyi ukrayins'koyi movy*, red. Serhii Vakulenko, Kharkiv, Kharkivs'ke istoryko-filolohichne tovarystvo, 2008.]
- Піддубна, Вікторія Вікторівна. „Висвітлення питання про польський вплив на українську мову в науковій літературі". *Лінгвістичні дослідження*, вип. 39, 2015, сс. 177–181 [Pidubna, Victorya. „Vysvitlennya pytannya pro pol's'kyu vplyv na ukrayins'ku movu v naukoviy literaturi". *Linhvistychni doslidzhennya*, t. 39, 2015. ss. 177–181].
- Піддубна, Вікторія Вікторівна. *Полонізми в українській лексикографії 20-40-х рр. ХХ ст.* Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2009. [Pidubna, Victorya. *Polonizmu v ukrayins'kiy leksykohrafiyi 20-40-kh rokah. XXI st.* Kharkivs'kyu natsional'nyu pedahohichnyu universytet imeni H. S. Skovorody, 2009].
- Процик, Ірина Романівна. *Українська фізична термінологія другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття*, 2000. [Protsyk, Iryna. *Ukrayins'ka fizychna terminolohiya druhoiy polovyny XIX- pershoiy tretyny XX stolittya*, 2000].
- Сербенська, Олександра Антонівна. „Українська мова і соціум в інтерпретації Івана Франка". *Вісник Львівського університету. Серія філологічних наук*, вип. 38, 2006, сс. 21–27. [Serbens'ka, Oleksandra. „Ukrayins'ka mova i sotsium v interpretatsiyi Ivana Franka". *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filolohichnykh nauk*, t. 38, 2006, ss. 21–27].
- Титаренко, Валентина Миколаївна. „Розвиток семантики полонізмів у середньополіських говірках". *Українська полоністика*, вип. 2, 2005, с. 190–198. [Titarenko, Valentina. „Razvitok semantiki polonizmiv u serednopoliskih hovirkah". *Ukrainska polonistika*, wyp. 2, 2005, ss. 190–198].
- Тимченко, Євген Костянтинівич. *Матеріали до словника писемної та книжної української мови ХV-ХVІІІ століття*, 2002. [Tymchenko, Yevhen. *Materialy do slovnyka pysemnoyi ta knyzhnoyi ukrayins'koyi movy XV-XVIII stolittya*, 2002].

Лукінова, Тетяна Борисівна. „Українська лексика: семантичні зміни в запозичених словах”. *Мовознавство*, № 2–3, 2013, сс. 18–38. [Lukinova, Tetiana. „Ukrainska leksika: semantični zmini w zapozičenih slovah”. *Movoznavstvo*, no. 2–3, 2013, ss. 18–38].

Słowniki

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/>.

Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). [Slovnyk ukrayins'koyi movy. Akademichnyy tлумачnyy slovnyk (1970–1980)], <http://sum.in.ua/>

„Словники української мови”. *Горох*. [„Slovnyky ukrayins'koyi movy”, *Horokh*], <https://goroh.pp.ua/>

Мельничук, О.С. red. *Словник іншомовних слів*, за ред. чл.-кор. АН УРСР О.С. Мельничука. Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1974, 776 с. [...], <http://sum.in.ua/>.

Мельничук, О.С. red. *Словник іншомовних слів*, за ред. О.С. Мельничука, 2-е видання, випр. і доп. Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985, 966 с. [...]

Етимологічний словник української мови: в 7 т. (1982–2012). [Etymologichnyy slovnyk ukrayins'koyi movy: v 7 t. (1982–2012)], <http://resource.history.org.ua/item/0007831>.

Словник української мови: в 11 томах, т. 6, 1975, с. 401. [Slovnyk ukrayins'koyi movy, t. 6, 1975], <http://sum.in.ua/p/6401/2>.

Netografia

Кузьминець О.В., і В.М. Щербатюк, “Україна у складі СРСР 1922–1945 рр.”, https://arm.naiu.kiev.ua/books/history/material/navmat/tema_7_2/lekcja.html.

Turizmliol. „Дослідження найважливіших атракцій спадщинного туризму закарпатської області”, <http://rozhniativ.if.ua/turystychni-atraksiji/>, <https://turizmliol.wordpress.com/>

Назарова, Євгенія. *Експерсії промзоною Запоріжжя як атракція для туристів*, <https://www.radiosvoboda.org/a/27116555.html>

<http://brand.lg.ua/articles/objekts>

<https://tsn.ua/tags/%D1%86%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B8>

<https://www.chocolate.lviv.ua/uk/shop/interesting/>

<http://5.school-info.te.ua/blog/100-cikavinki>

Wikipedia. *Категорія: Засадничі поняття соціології* <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F:%D0%97%D0%B0%D1%81%D0%B0>

D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%87%D1%96_%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F

Плавич, В.П. ; Плавич, С.В. *Заса́дничі принципи правотворчої діяльності як основа її ефективності*, [Basic Principles of Law-Making as the Basis of its Effectiveness] <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/63775>.

Галасюк, В. В. „Спеціалізація національної економіки як засадничий фактор економічного зростання і добробуту”. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*, nr 1 (85), с. 214–224, [Halasiuk, V.V. „Specialization of national economy as a fundamental driver for economic growth and welfare”]. <http://ep3.nuwm.edu.ua/16197/>.

„Усе про якісні методи: 4-й епізод подкасту «Аналітичний центр»”. Cedos, <https://cedos.org.ua/use-pro-yakisni-metody-4-j-epizod-podkastu-analitychnyj-czentr/>.

portal.rada.gov.ua; <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/7773.html>

<http://rrda.lviv.ua/sportivn-podyi/17032-nagorodzhennya-naykraschih-ta-pdvedennya-pdsumkv-2019-sportivnogo-roku.html>

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BC%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%BE-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%87%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8

https://krmisto.gov.ua/ua/cultural_events/detail/id/12456.html

https://www.youtube.com/watch?v=_nq8Bp0h-nw

https://seni.ua/uk_UA/blog/9

<https://city-adm.lviv.ua/topic/%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%96>

<https://lutsk.rayon.in.ua/tags/nepovnospravni>

<http://wiki.kubg.edu.ua/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%BA>

<http://ambasada.org.ua/>

<https://zbruc.eu/node/104909>

<https://uk.wikipe->

[dia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83_\(2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83_(2014))

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25602/1/%D0%A2%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2.pdf>